

Stanisław Faliński*

Samorząd terytorialny jako nowa jakość w stosunkach międzynarodowych. Agresja na Ukrainę jako czynnik weryfikujący

The Local Government as a New Quality
in the International Relations.
Aggression Against Ukraine as a Verifying Factor

STUDIA I ANALIZY

Słowa kluczowe: samorząd terytorialny, współpraca międzynarodowa, nowa jakość, agresja na Ukrainę

Keywords: local government, international cooperation, new quality, aggression against Ukraine

Abstrakt: Artykuł jest poświęcony współpracy międzynarodowej samorządów terytorialnych. Współpraca ta rozwinęła się masowo po drugiej wojnie światowej. Współcześnie uczestniczy w niej ponad 200 tysięcy wspólnot lokalnych i regionalnych, współpracujących nie tylko w kontaktach bezpośrednich, ale także poprzez różnego rodzaju organizacje i sieci. Jest to nowe i narastające zjawisko w środowisku międzynarodowym. Na wybranych przykładach polskich samorządów terytorialnych przedstawiono, jak mocne są budowane przez tę współpracę pozytywne więzi pomiędzy członkami wspólnot terytorialnych z różnych państw. Ich siłę i charakter ukazano przez prezentację działalności wybranych polskich samorządów terytorialnych w czasie kryzysu – wojny na Ukrainie. Przedstawiono, jak polskie samorzady terytorialne pomagają zaatakowanym Ukraińcom i Ukrainie.

Abstract: The article describes the international cooperation of local governments, which are a form of decentralization of democratic states. This cooperation developed massively after the Second World War. Today more than 200,000 local and regional communities participate in it, cooperating not only by direct contacts, but also through various types of organizations and networks. This is a new and growing phenomenon in the international

* ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7099-6534>; Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach. E-mail: sfalinski@onet.pl

environment. On selected examples of Polish local governments, it is shown how strong are the positive ties between members of territorial communities from different countries, built by this cooperation. Their strength and nature are shown by presenting the activities of selected Polish local governments during the extreme crisis, i.e. the war in Ukraine. Thus, it was presented how Polish local governments help the attacked Ukrainians and Ukraine.

Wprowadzenie

Samorząd terytorialny jest jednym z podstawowych elementów społeczeństwa obywatelskiego i demokratycznego państwa prawnego. Jest zasadniczym instrumentem decentralizacji państwa, przybliżającym władzę państwową i publiczną do obywateli, którzy poprzez jego istnienie i funkcjonowanie w nim uspołeczniają tę władzę i współuczestniczą w zarządzaniu życiem wspólnotowym¹. Są gospodarzami we własnym państwie, współuczestnicząc w zarządzaniu nim, w znaczącym stopniu poprzez decentralizację, której głównym ustrojowym instrumentem jest samorząd terytorialny, rozumiany jako system lokalnych i regionalnych samorządów terytorialnych. Instytucje te nastawione są przede wszystkim na aktywność wewnątrz państwa, na terenie którego działają; przede wszystkim, ale nie tylko. Coraz częściej i coraz intensywniej aktywne są one także na arenie międzynarodowej.

Przedmiotem zainteresowania jest nowoczesny i współczesny samorząd terytorialny, który rozwijał się w czasie kształtowania się nowoczesnych, masowych i obywatelskich narodów, z czasem stając się elementem demokratycznych państw prawnych. W początkowym fragmencie artykułu ukazano genezę i rozwój oraz kształt współczesny współpracy międzynarodowej samorządów terytorialnych. Zostało to zaprezentowane w oparciu o literaturę przedmiotu, badania własne autora oraz badania wyspecjalizowanych instytucji (Związek Miast Polskich, Instytut Spraw Publicznych, Polski Instytut Spraw Międzynarodowych). Kwintesencją tej części artykułu jest syntetyczne opisanie w punktach znaczenia samorządów terytorialnych dla współczesnych stosunków międzynarodowych. Część druga artykułu, obszerniejsza i analityczna, poświęcona jest analizie zachowania się polskich samorządów terytorialnych wobec agresji rosyjskiej na Ukrainę. Fragment ten powstał na podstawie źródeł wywołanych przez autora (poprzez skierowanie zapytań badawczych do losowo wybranych

¹ Obszernie na ten temat pisze S. Kozłowski w *Upodmiotowienie samorządu terytorialnego w okresie transformacji systemowej w Polsce*, Warszawa 2015, s. 44–68. Patrz także: A. Antoszewski, *Istota władzy samorządowej*, [w:] E. Ganowicz, L. Rubisz (red.), *Polityka lokalna – właściwości, determinanty, podmioty*, Toruń 2008; H. Izdebski, *Samorząd terytorialny. Podstawy ustroju i działalności*, Warszawa 2011, s. 23–45.

polskich samorządów terytorialnych) oraz na podstawie źródeł wytworzonych przez inne losowo wybrane samorzady, jako ich materiały informacyjno-promocyjne, omawiające pomoc Ukrainie. Dzięki temu możliwym było ukazanie działalności tych polskich samorządów terytorialnych na rzecz zaatakowanych Ukraińców. Tak więc, przedstawiono omawianą działalność jednej gminy wiejskiej (Gizałki), jednej wiejsko-miejskiej (Olecko), jednej miejskiej (Węgrów), jednego miasta na prawach powiatu (Płock), jednej metropolii (Warszawa), jednego powiatu (białski) i jednego województwa (mazowieckie). Analiza przedmiotowego materiału, w połączeniu z wcześniejszymi ustaleniami, zawartymi w części ogólnej i teoretycznej, poświęconej znaczeniu samorządu terytorialnego dla współczesnych stosunków międzynarodowych, pozwoliła sformułować tezę o tym, że samorzady terytorialne działające współcześnie stanowią nową jakość w środowisku międzynarodowym.

Samorzady terytorialne jako nowe zjawisko na arenie międzynarodowej

Na masową skalę współpraca zorganizowanych w samorzady terytorialne wspólnot lokalnych rozwinęła się po drugiej wojnie światowej, której brutalność i skala zniszczeń przeszła wszystkie dotychczasowe wyobrażenia o konfliktach zbrojnych. Podczas tej wojny zginęło ponad 80 milionów ludzi, nie tylko w wyniku działań wojennych, ale także wskutek zorganizowanych na masową skalę działań ludobójczych. Współpraca samorządów terytorialnych miała być jedną z metod odbudowywania współpracy między zwaśnionymi – niedawnym, krwawym i okrutnym konfliktem – narodami i społeczeństwami. Pierwszą po tej wojnie umowę o dwustronnej współpracy samorządów terytorialnych, podpisali przedstawiciele narodów jeszcze kilka lat wcześniej zaciekle ze sobą walczących i tradycyjnie, historycznie skonfliktowanych, których wrogość i konflikty odciskały ślady na dziejach Europy od kilkuset lat. W 1950 roku, zapoczątkowując ruch miast bliźniaczych, umowę podpisały niemiecki Ludwigsburg i francuski Montbelliard². Samorządowcy francuscy i niemieccy zaczęli angażować się w budowanie nowej, zaprzyjaźnionej i wspólnej Europy. To, że tę pierwszą umowę o współpracy bliźniaczej podpisali właśnie Francuzi i Niemcy, miało wymiar nie tylko przełomowy, ale wręcz symboliczny. Przekazywano opinii publicznej jasny sygnał, że jeżeli jako pierwsi taką umowę podpisali samorządowcy z tych dwóch, tradycyjnie wrogich sobie krajów, to istotnie na starym kontynencie idą nowe czasy – czasy zgody i współpracy.

² https://www.ludwigsburg.de/Lde/start/stadt_buerger/Internationales.html (22.08.2022).

Pierwszą organizacją międzynarodową samorządów terytorialnych był powołany do życia w 1951 roku Council of European Municipalities (CEM), który w 1984 przekształcił się w organizację zrzeszającą także regiony i w ten sposób powstała najliczniejsza organizacja europejskich samorządów terytorialnych – Council of European Municipalities and Regions (CEMR). Zrzesza ona nie poszczególne samorzady terytorialne, ale ich ogólnokrajowe stowarzyszenia. Aktualnie w CEMR zrzeszonych jest 60 organizacji z 40 państw, a w sposób pośredni ponad 150 000 różnego rodzaju i wielkości samorządów³. Organizacja ta jest europejską sekcją ogólnoświatowego porozumienia samorządów terytorialnych czyli United Civities and Local Governments. UCLG powstało w 2004 roku w Paryżu. Jest ogólnoświatową siecią zdecentralizowanej, terytorialnej i miejskiej władzy publicznej. Poza CEMR fragmentami tej sieci są: Africa Section, UCLG – Africa; Asia-Pacific Section, UCLG-ASPAC; Eurasia Section, UCLG-Eurasia; Middle East and West Asia Sectio, UCLG-Mewa; Latin America Section, CORDIAL – Coordination of Local Authorities for Unity in diversity; North America Section, UCLG-Noram; Metropolitan Section, Metropolis; Forum for Regions. Ogółem UCLG czyli Światowa Organizacja Zjednoczonych Miast i Samorządów Terytorialnych obejmuje ponad 240 000 samorządów terytorialnych, skupionych w ponad 175 stowarzyszeniach krajowych z ponad 140 państw⁴.

Europejskie samorzady terytorialne tworzą różnego rodzaju sieci współpracy. Tego typu strukturami są euroregiony. Powstały one dla intensyfikowania współpracy wspólnot i władz terytorialnych znajdujących się w sąsiadujących ze sobą państwach, po to aby budować pozytywne więzi społeczne, gospodarcze, kulturalne czy infrastrukturalne pomiędzy obywatelami i strukturami administracyjnymi i dzięki temu przełamywać istniejącą wcześniej obojętność czy wręcz wrogość albo negatywne stereotypy. Pierwszy euroregion powstał w 1958 r. na pograniczu holendersko-niemieckim. Od 1971 roku działa Europejskie Stowarzyszenie Regionów Przygranicznych (AEBR – Asociacion of European Border Regions), w którym skupionych jest 185 euroregionów⁵. Charakter sieci mają także inne, ogólnoeuropejskie porozumienia samorządowe, które powstały dla animowania współpracy specyficznych, odrębnych od innych wspólnot terytorialnych, takie jak Zgromadzenie Regionów Europy (AER – Assembly of European Regions) mające 270 członków z 33 państw⁶, czy Europejskie Stowarzyszenie Dużych Miast *Eurocities* – 200 miast z 38 państw⁷,

³ <http://www.ccre.org> (23.08.2022).

⁴ <https://www.uclg.org> (23.08.2022).

⁵ <https://www.aebr.eu> (23.08.2022).

⁶ <https://aer.eu> (23.08.2022).

⁷ <http://eurocities.eu> (23.08.2022).

albo Związek Stolic Unii Europejskiej (UCEU – The Union of Capitals of European Union), lub mający lokalny w skali kontynentu *BaltMet – Baltic Metropolises*⁸, czy bliski mu geograficznie Związek Miast Bałtyckich (UBC – Union of the Baltic Cities), skupiający około 100 miast⁹. Tego typu porozumienia lokalne i sub-regionalne funkcjonują w różnych częściach Europy.

Wielość i różnorodność tworzonych przez samorzady terytorialne różnego rodzaju organizacji, stowarzyszeń i sieci składa się na ich coraz większe znaczenie na arenie międzynarodowej. Wywierają one w rosnącym stopniu wpływ na środowisko międzynarodowe¹⁰, współkształtując je jako nośniki powszechnej w demokratycznym państwie prawnym decentralizacji, demokratyzując przez to stosunki międzynarodowe. W procesie tym od 1990 roku uczestniczą polskie samorzady terytorialne. Zgodnie z badaniami Instytutu Spraw Publicznych, współpracę międzynarodową prowadziło w 2012 roku 72% polskich samorządów terytorialnych¹¹. Według badań Związku Miast Polskich w 2009 roku polskie samorzady terytorialne były stroną ponad 4000 związków bliźniaczych, z których 3/4 dotyczyło partnerów europejskich¹². Z kolei Badania Polskiego Instytutu Spraw Międzynarodowych z 2014 roku wskazują, że partnerzy europejscy stanowią stronę 88% umów partnerskich podpisanych przez polskie samorzady terytorialne¹³. Takie proporcje wydają się naturalne, oczywiste i zrozumiałe¹⁴.

Szczegółowe i analityczne badania współpracy międzynarodowej konkretnych, polskich jednostek samorządu terytorialnego, pozwalają wychwycić cechy charakterystyczne i uniwersalne dla procesu oddziaływania współpracy międzynarodowej na demokratyzację stosunków międzynarodowych oraz na rozwijanie demokratycznego paradygmatu refleksji politycznej wśród współpracujących międzynarodowo samorządów terytorialnych¹⁵. W odniesieniu

⁸ S. Faliński, *Aktywność międzynarodowa Warszawy*, «Kwartalnik Naukowy Uczelni Vistula» 2015, nr 3/45.

⁹ <http://www.ubc.net/cities> (31.05.2018).

¹⁰ Termin *środowisko międzynarodowe* jest rozumiany w sposób systemowy i zgodnie z definicją zawartą w E. Haliżak, R. Kuźniar (red.), *Stosunki międzynarodowe. Geneza, struktura, dynamika*, Warszawa 2005, s. 21.

¹¹ A. Fuksiewicz, A. Łada, Ł. Wenerski, *Współpraca zagraniczna polskich samorządów. Wnioski z badań*, Warszawa 2013, s. 5.

¹² K. Paczyńska, A. Stachowiak, A. Porawski, H. Leki (red.), *Współpraca partnerska samorządów, Praktyczny przewodnik*, Związek Miast Polskich, Poznań 2009, s. 22–23.

¹³ A. Skorupska, *Dyplomacja samorządowa. Efektywność i perspektywy rozwoju*, Warszawa 2015, s. 24.

¹⁴ S. Faliński, *Współpraca międzynarodowa polskich miast i gmin*, Warszawa 2019, s. 36.

¹⁵ Badania analityczne i szczegółowe współpracy międzynarodowej wybranych polskich samorządów terytorialnych zostały przedstawione w pracy: S. Faliński, *Współpraca międzynarodowa polskich...* Druga część tej pracy (s. 52–36) jest poświęcona szczegółowej analizie współpracy międzynarodowej konkretnych polskich miast i gmin.

do wewnętrznej przestrzeni społecznej samorządu terytorialnego, możemy wskazać że:

- stanowi kolejną dziedzinę aktywności wspólnotowej i dzięki temu rozwija poczucie więzi członków wspólnoty terytorialnej;
- jest jednym z punktów odniesienia dla kształtowania i rozwijania poczucia własnej, odrębnej od innych tożsamości terytorialnej (lokalnej i regionalnej);
- stanowi nośnik, poprzez który wspólnota rozpowszechnia swoją indywidualność;
- stanowi nośnik, poprzez który zaprzyjaźnione wspólnoty terytorialne przekazują informacje o swojej specyfice;
- umożliwia dostrzeżenie przez członków wspólnoty swojego podobieństwa do członków innych, zaprzyjaźnionych wspólnot;
- uczy szacunku dla odmiennych kultur;
- kształtuje tolerancję członków wspólnoty w stosunku do odmiennych cywilizacyjnie i kulturalnie jej odpowiedników;
- pobudza wśród członków wspólnoty zainteresowanie otaczającym światem;
- dostarcza członkom wspólnoty wiedzy o otaczającym ją świecie;
- sprzyja budowaniu przekonania, że pluralizm i odmienności są czynnikiem mogącym wzbogacać wspólnotę;
- osłabia istniejące i pomaga likwidować negatywne stereotypy i uprzedzenia kulturowo-cywilizacyjne;
- poprzez rozwijanie współpracy gospodarczej wpływa pozytywnie na rozwój ekonomiczny;
- stwarza możliwości zdobywania specjalnych funduszy zewnętrznych (programy Unii Europejskiej);
- wspomaga dostrzeganie przez członków wspólnoty wartości uniwersalnych, charakterystycznych dla wszystkich, zróżnicowanych kulturowo ludzi.

W odniesieniu do zewnętrznej w stosunku do konkretnego samorządu terytorialnego czyli do środowiska międzynarodowego, przedstawiana kooperacja:

- w nieporównanie większym stopniu niż współpraca pomiędzy państwami jako instytucjami buduje więzi pomiędzy obywatelami i wspólnotami obywatelskimi, pomiędzy społeczeństwami i narodami;
- sprzyja tworzeniu autentycznych i względnie trwałych porozumień oraz nici współpracy i sympatii pomiędzy obywatelami i ich wspólnotami, a nie jak współpraca międzynarodowa państw pomiędzy instytucjami;
- buduje pozytywne relacje pomiędzy członkami zaprzyjaźnionych wspólnot;
- sprzyja przepływowi wzorców kulturowych pomiędzy zaprzyjaźnionymi wspólnotami;

- sprzyja kształtowaniu wśród członków wspólnoty otwartości na odmienność i uczy tolerancji;
- poprzez poznanie innych wspólnot samorządowych i ich członków dostarcza wiedzy na ich temat i dzięki temu przełamuje wzajemne uprzedzenia i stereotypy;
- jest istotnym czynnikiem współtworzącym w przestrzeni międzynarodowej atmosferę współpracy pomiędzy państwami, społeczeństwami, różnego rodzaju wspólnotami i poszczególnymi ludźmi będącymi obywatelami demokratycznych państwa prawa;
- sprzyja budowaniu pozytywnych więzi między społecznościowych i poprzez to międzynarodowych, opartych nie na kontaktach przedstawicieli administracji państwowych, ale na związkach o charakterze społecznym, pomiędzy poszczególnymi obywatelami oraz ich mniejszymi i większymi grupami składającymi się na społeczeństwa i narody. Takie więzi mają zdecydowanie trwalszy charakter niż więzi międzypaństwowe;
- pomaga budować ład międzynarodowy oparty na współpracy międzynarodowej i międzypaństwowej, a nie na walce pomiędzy narodami i państwami. Sprzyja więc budowaniu pokojowego ładu międzynarodowego;
- dzięki współpracy zdecentralizowanych instytucji władzy publicznej upowszechnia ten model organizacji życia społeczno-politycznego;
- umacniając znaczenie samorządu terytorialnego na arenie międzynarodowej umacnia jego znaczenie w krajach, w których on funkcjonuje;
- jest czynnikiem rozwijającym społeczeństwo obywatelskie, demokrację i rządy prawa w państwach pochodzenia samorządów terytorialnych.

Weryfikacja międzynarodowych relacji samorządów terytorialnych po agresji Rosji na Ukrainę

Dewastacja stosunków międzynarodowych, jaka została spowodowana agresją Rosji na Ukrainę 24 lutego 2022 roku, wpłynęła na współpracę międzynarodową samorządów terytorialnych. Przyjrzyjmy się, jak zareagowały na nią polskie wspólnoty lokalne i regionalne. Przedstawimy to na wybranych przykładach polskich samorządów terytorialnych i ich działalności pomocowej na rzecz Ukraińców, w ciągu trzech pierwszych miesięcy rosyjskiej agresji.

Pierwszym z tych samorządów są Gizałki z województwa wielkopolskiego. Jedna z 1514 polskich gmin wiejskich. Gizałki nie mają wśród swoich zagranicznych partnerów żadnej wspólnoty lokalnej z Ukrainy. Tym niemniej, na terenie tej gminy, podobnie jak na terenie innych polskich gmin, zorganizowano pomoc dla uciekinierów z Ukrainy. Dary – głównie żywność, leki, środki higieny

osobistej, koce i śpiwory – przekazywali nie tylko mieszkańcy gminy Gizałki, ale także zostały one zebrane i przywiezione do Polski przez zagranicznych partnerów samorządowych Gizałek z Francji (gmina Anor), z Belgii (gmina Momignies), Niemiec (gmina Apen). Takie zachowanie samorządowców z Europy Zachodniej i z Polski wskazuje na nową, dotychczas nieznaną, postać współpracy międzynarodowej samorządów terytorialnych. Zebrane przez Polaków, Francuzów, Belgów i Niemców dary zostały przekazane przebywającym na terenie gminy Gizałki Ukraińcom, a pozostałą część tych darów wysłano za pośrednictwem Rządowej Agencji Rezerw Strategicznych na Ukrainę¹⁶. Taka solidarna pomoc potrzebującym ze strony współpracujących samorządów terytorialnych dowodzi tego, że współpraca ta opiera się na wspólnych wartościach.

Innym polskim samorządem terytorialnym szczególnie zaangażowanym w pomoc potrzebującym Ukraińcom jest Olecko – jedna z 662 gmin miejsko-wiejskich, która przed agresją Rosji na Ukrainę miała podpisaną umowę o współpracy partnerskiej z rosyjskim Gusiewem. Porozumienie to zostało przez Olecko wypowiedziane w proteście przeciw agresji Rosjan. W tej sprawie rada gminy podjęła 7 marca 2022 roku stosowne stanowisko, w którym poza wezwaniem burmistrza do zerwania współpracy z Gusiewem, w sposób bardzo charakterystyczny i typowy dla polskich samorządowców, przedstawiono swój stosunek do zachowania Rosji wobec Ukrainy. Potępiono jednoznacznie agresję Rosji wobec niezależnej Ukrainy oraz poparto jej prawo do samostanowienia¹⁷.

W ślad za wyrażeniem swojego stosunku do najazdu Rosjan, gmina Olecko zorganizowała pomoc dla dotkniętych najazdem Ukraińców. Nastąpiło to w własnej inicjatywy oraz w reakcji na prośbę władz zaprzyjaźnionego z Oleckiem Drohobycza. Zakupiono oraz przeprowadzono zbiórkę najpotrzebniejszych w czasie wojny artykułów. W efekcie wysłano na Ukrainę agregaty prądotwórcze, baterie, latarki, powerbanki, indywidualne apteczki, zestawy pierwszej pomocy, podstawowe środki medyczne (witaminy, środki przeciwbólowe, leki na kaszel i przeziębienie), długotrwałe artykuły spożywcze, wodę, koce, śpiwory, środki czyszczące, odzież, ręczniki papierowe, mydła, pasty do zębów, szczoteczki i inne artykuły higieniczne do codziennego użytku, odzież. Akcja ta spotkała się z żywym odzewem mieszkańców Olecka. 12 kwietnia wyruszył do Drohobycza konwój z pomocą dla Ukraińców. To zaprzyjaźnione z Oleckiem miasto stanowiło miejsce, do którego dary dostarczono. Dalej zostały one

¹⁶ Notatka informacyjna przygotowana na prośbę S. Falińskiego w Urzędzie Gminy Gizałki, 19.07.2022.

¹⁷ Stanowisko nr BRM.0002.2.2022 Rady Miejskiej w Olecku z dnia 7 marca 2022 r. w sprawie potępienia agresji Federacji Rosyjskiej na Ukrainę, Archiwum Zakładowe Urzędu Miejskiego w Olecku.

rozprowadzone potrzebującym na terenach objętych działaniami wojennymi, w tym do szczególnie dotkniętego nimi Irpienia. Pomocy Ukraińcom udzielono także na terenie gminy Olecko. Przygotowano z udziałem wolontariuszy kursy nauki języka polskiego, ale najważniejszym zorganizowanym przez władze gminy przedsięwzięciem było urządzenie w miejscowości Kijewo, w Centrum Edukacyjno-Kulturalnym, miejsca zakwaterowania dla uchodźców. W pomoc dla dotkniętych rosyjską agresją zaangażowało się także zaprzyjaźnione z Oleckiem francuskie miasto Marly, którego władze zorganizowały zbiórkę darów dla dotkniętych wojną Ukraińców¹⁸. Działania takie pokazują, jak samorządowcy z różnych demokratycznych państw, bliscy sobie ze względu na wyznawane, wspólne demokratyczne wartości, niosą sobie pomoc w obliczu zagrożenia antydemokratycznego agresora. Taka solidarność samorządowców to bardzo cenne zjawisko, wskazujące na wagę i znaczenie wyznawanych w różnych państwach, ale wspólnych, demokratycznych wartości. To właśnie ze względu na te wartości podjęto działania solidarnościowo-pomocowe na rzecz dotkniętych nacjonalistycznym i imperialistycznym najazdem.

Podobne do Olecka stanowisko wobec najazdu Rosji na Ukrainę zajęła jedna z 302 polskich gmin miejskich, Węgrów. Trzeba podkreślić, że reakcja Węgrowa nastąpiła natychmiast po agresji Rosji na Ukrainę. Rada Miejska Węgrowa 24.02.2022 roku przyjęła stanowisko potępiające agresję Rosji na Ukrainę. Przyjęto to stanowisko jako wyraz solidarności z demokratyczną Ukrainą i w imię wspólnych, demokratycznych i samorządowych wartości. W konsekwencji przyjęcia tego dokumentu, 25.02.2022 roku burmistrz Węgrowa wystosował do zaprzyjaźnionych i partnerskich, ukraińskich wspólnot lokalnych identyczny, specjalny list zatytułowany „Solidarni z Ukrainą”. Wyraził potępienie agresji przeciwko niepodległej Ukrainie. W imieniu Węgrowian pisał: „Solidaryzujemy się z Wami i łączymy w smutku, mamy nadzieję na szybkie zażegnanie konfliktu i powrót do normalności”. Dalej napisał: „Mając na uwadze partnerstwo i wcześniejszą współpracę, solidaryzujemy się z mieszkańcami Żółkwi¹⁹, których prawa do życia zostały brutalnie pogwałcone. Słowa wsparcia adresujemy do całej społeczności. Jesteśmy gotowi do udzielenia pomocy i deklarujemy wsparcie w każdy dostępny nam sposób”. W imię tak rozumianej solidarności Węgrów zerwał umowę partnerską z białoruskim Wołożynem. W uzasadnieniu do uchwały wypowiedzającej tę umowę czytamy: „Powodem uchylenia uchwały jest atak Federacji Rosyjskiej na Ukrainę między innymi z terytorium Białorusi. Władze Miasta Węgrowa oraz mieszkańcy miasta solidaryzują się z narodem ukraińskim w walce o suwerenność i niepodległość

¹⁸ Notatka informacyjna przygotowana na prośbę S. Falińskiego przez Monikę Błaszak z Urzędu Miejskiego w Olecku, 5.07.2022.

¹⁹ Takie same listy zostały przekazane władzom Skola i Rokitnego.

kraju. Jednocześnie też wspierają naród białoruski sprzeciwiający się reżimowi, który współpracuje z Federacją Rosyjską podczas ataku na Ukrainę, gdzie jest zabijana ludność cywilna²⁰. Takie zachowanie władz Węgrowska wobec władz lokalnych na Białorusi nie jest wyjątkiem. Inne polskie samorządy terytorialne także bądź zerwały bądź zawiesiły swoje umowy partnerskie z Białorusinami, używając zbliżonej argumentacji do tej węgrowskiej.

Za deklaracjami poszły konkretne działania pomocowe. W mieście rozpoczęły się zbiórki darów – asortyment analogiczny jak miało to miejsce w przypadku Gizalek czy Olecka – dla zaatakowanych przyjaciół z Ukrainy. Wysłano trzy transporty humanitarne do partnerskich miast. Dwa pojechały do Żółkwi a jeden do Rokitnego. W pomoc najechanym zaangażowały się także węgrowskie organizacje pozarządowe. Fundacja START przeprowadziła pod patronatem burmistrza miasta zbiórkę środków na zakupienie dla Ukrainy karetki, która następnie została tam przekazana. W Węgrowskim Domu Kultury przeprowadzono koncert charytatywny na rzecz dotkniętych agresją sąsiadów. Podobnie jak inne polskie samorządy, Węgrów udzielił wsparcia Ukraińcom, którzy dotarli do tego miasta. Zorganizowano dla nich kursy języka polskiego, a dzieci objęto nauką w przedszkolach i szkołach gminnych. Opieką nad młodymi uchodźcami zajęło się między innymi stowarzyszenie „UKS Świetlica Społeczna”. W pomoc w zaadaptowaniu się w nowych warunkach uchodźcom z Ukrainy zaangażowało się także Stowarzyszenie AVIS Polska. Przebywający w Węgrowie Ukraińcy zostali objęci opieką przez specjalistyczną placówkę gminną zajmującą się pomocą społeczną czyli przez Centrum Pomocy Społecznej, za pośrednictwem którego uchodźcy otrzymali zasiłki rodzinne, świadczenia rodzicielskie czy wsparcie finansowe na posiłki dla dzieci w szkołach i przedszkolach²¹.

W pomoc Ukrainie, a szczególnie partnerskim wspólnotom lokalnym, zaangażowały się także polskie gminy na prawach powiatu. Jednym z nich jest Płock. To miasto na prawach powiatu, podobnie do innych polskich samorządów lokalnych, po agresji rosyjskiej zerwało swoją umowę z partnerem z Federacji Rosyjskiej czyli z regionem Mytiszczki²² oraz z partnerem z wspierającej

²⁰ Uchwała Nr XLVII/300/2022 Rady Miejskiej Węgrowska z dnia 14 marca 2022 r. w sprawie uchylecia uchwały Nr L/358/2006 Rady Miejskiej Węgrowska z dnia 5 października 2006 roku w sprawie nawiązania współpracy Miasta Węgrów z Miastem Wołożyn na Białorusi, Archiwum Zakładowe Miasta Węgrowska.

²¹ Notatka informacyjna przygotowana na prośbę S. Falińskiego przez Huberta Kowalewskiego, Naczelnika Wydziału Spraw Społecznych Urzędu Miejskiego w Węgrowie, 12.07.2022.

²² Uchwała nr 717/XL/2022 Rady Miasta Płocka, z dnia 31 marca 2022 r., w sprawie wypowiedzenia umowy o współpracy partnerskiej Miasta Płocka z regionem Mytiszczki, Archiwum Zakładowe Urzędu Miasta Płock – dalej AZUMP.

rosyjskiego agresora Białorusi czyli z miastem Nowopołock²³. Analogicznie do działalności innych polskich samorządów terytorialnych, Płock przygotował pomoc dla Ukraińców, którzy znaleźli się w tym mieście oraz zorganizował zbiórki darów dla tego państwa i zaprzyjaźnionych, ukraińskich wspólnot lokalnych. W końcu maja 2022 roku w mieście tym było zarejestrowanych 2018 obywateli Ukrainy, z czego 367 osób przebywało w obiektach miejskich, a pozostali u osób prywatnych. Liczby te nie oddają całego obrazu pomocy Płocka i Płocczan, ponieważ trwał wtedy przepływ uchodźców. Część tych ludzi wyjeżdża z Polski jadąc do innych, nieobjętych wojną krajów, część wraca na Ukrainę, a przybywają kolejni. Dane te są tylko nieprecyzyjnym przybliżeniem. Przebywający w Płocku Ukraińcy otrzymali specjalną pomoc, polegającą na wydawaniu paczek z żywnością, materiałami higieny osobistej oraz innymi niezbędnymi do życia materiałami. Dla dzieci i młodzieży przygotowano miejsca w przedszkolach i szkołach. W pomoc na rzecz uchodźców bardzo aktywnie zaangażowały się płockie organizacje pozarządowe i obywatele, uczestniczący we wsparciu psychologicznym, prawnym czy językowym, tak aby stworzyć migrantom wojennym namiastkę normalnego życia z uczestnictwem w aktywnościach o charakterze kulturalnym czy sportowym²⁴.

Jak wspomniano wcześniej, także w Płocku przeprowadzono typowe dla zachowania polskich samorządów lokalnych zbiórki darów dla zaatakowanego kraju i jego obywateli. W omawianym okresie (do końca maja 2022 r.) wysłano z Płocka na Ukrainę 10 transportów z pomocą humanitarną. Większość do partnerskiego Żytomierza oraz kilka do przejścia granicznego w Dorohusku. Do Żytomierza przekazano 3 autobusy a Lwowa 1.

Wsparcie ze strony omawianej wspólnoty lokalnej dla walczących z najazdem Ukraińców polegało także – podobnie jak w przypadku omówionej działalności Gizatek – na animowaniu aktywności na rzecz Ukrainy innych niż ukraińskie, partnerskich miast Płocka. Na początku marca 2022 roku prezydent Płocka zwrócił się do miast partnerskich o wsparcie działań pomocowych prowadzonych przez Płock. Na apel ten konkretnie, bo finansowo, zareagowali samorządowcy z amerykańskiego Fort Wayn oraz niemieckiego Darmstadt, wpłacając na konto pomocowe środki. To prowadzone przez Płock upowszechnianie wsparcia wśród płockich miast partnerskich przybrało także inną formę. 14 maja 2022 roku, podczas Pikniku Europejskiego – święta miast partnerskich,

²³ Uchwała nr 718/XL/2022 Rady Miasta Płocka z dnia 31 marca 2022 r. w sprawie wypowiedzenia porozumienia o współpracy partnerskiej Miasta Płocka z Miastem Nowopołock, AZUMP.

²⁴ *Pomoc dla Ukrainy* – notatka informacyjna przygotowana na prośbę S. Falińskiego przez Dorotę Bartuś, Kierownika Referatu Promocji i Współpracy z Zagranicą Urzędu Miasta Płock, 8.06.2022.

które powróciło po przerwie spowodowanej pandemią – goście Płocka z Fort Wayne w Stanach Zjednoczonych, Możejek na Litwie, Darmstadt w Niemczech oraz Bielc w Mołdawii spotkali się na video konferencji z merem Żytomierza, przekazując mu słowa wsparcia i zapewniając o solidarności z narodem ukraińskim.

W pomoc dla dotkniętych wojną Ukraińców zaangażował się bardzo intensywnie inny, największy polski samorząd gminny, czyli miasto stołeczne Warszawa. Zaangażowaniu władz towarzyszyło masowe poparcie ze strony mieszkańców, których aż 74% włączyło się w pomoc tym uchodźcom zza wschodniej granicy. Do końca maja 2022 roku przez stolicę Polski „przeszło” prawie 800 tysięcy obywateli Ukrainy a w okresie największego napływu tych ludzi w Warszawie przebywało około 300 tysięcy. Charakter wsparcia dla nich był podobny – chociaż na nieporównywalnie większą skalę – do tego udzielanego przez inne, mniejsze polskie gminy. Organizowane były zbiórki pieniędzy i towarów pierwszej potrzeby dla uchodźców i walczącego z najazdem kraju. W działania te zaangażowane były osoby prywatne, organizacje pozarządowe, placówki oświatowe, uczelnie, przedsiębiorstwa, ale na największą skalę administracja samorządowa. Przybywający do Warszawy uchodźcy trafiali do trzech punktów recepcyjnych znajdujących się poza władztwem samorządu terytorialnego na warszawskich dworcach kolejowych: Zachodnim, Centralnym i Wschodnim, przejściowo także na Dworcu Gdańskim. Pracowało w nich około 14 wolontariuszek i wolontariuszy. Transport pomiędzy punktami recepcyjnymi i miejscami noclegu uchodźców zorganizował Zarząd Transportu Miejskiego. 33 miejskie punkty noclegowe zapewniły w omawianym okresie (do końca maja 2022 roku) prawie 160 osobo-noclegów, a warszawiacy udostępnili około 1000 mieszkań. Jeżeli zestawimy te liczby z ogromną liczbą migrantów, którzy trafili do Warszawy, zauważymy, jak wielką liczbę noclegów zapewnili indywidualnie Warszawiacy. Władze stolicy Polski zorganizowały dla uchodźców służbę zdrowia i pomoc bytową, a dla dzieci możliwość kształcenia. Pomagano także Ukraińcom pozostałym w ich kraju, wysyłając transporty humanitarne, przede wszystkim do Kijowa. Ogółem, w omawianym okresie wysłano ponad 4 tysiące palet transportowych zawierających dary od osób prywatnych, firm i instytucji pomocowych także spoza Warszawy – z Polski i Europy. Przekazano w ten sposób pomoc humanitarną obejmującą przede wszystkim żywność, materiały służące higienie i medyczne, ale także pościel i odzież oraz inne przedmioty potrzebne do życia w warunkach wojennych²⁵.

²⁵ *Warszawa w kryzysie uchodźczym. Raport za pierwsze trzy miesiące, Warszawa, Czerwiec 2022.*

Podobnie do tego, jak to wyglądało w innych polskich gminach, pomocy uchodźcom towarzyszyły działania polityczne ze strony władz Warszawy. Na znak protestu przeciwko agresji Rosji, stolica Polski zerwała umowy partnerskie z rosyjskimi partnerami – z Moskwą, Groznym, Niżnym Nowogrodem, Sankt Petersburgiem i Smoleńskiem. Nastąpiło to na nadzwyczajnej sesji Rady Warszawy, która odbyła się 3 marca 2022 roku i w całości była poświęcona pomocy dla Ukrainy²⁶. W trzy miesiące później Rada Warszawy nadała tytuł Honorowego Obywatela miasta stołecznego Warszawy merowi Kijowa Witalijemu Kliczce²⁷, wyrażając tym gestem swoją solidarność z tym politykiem, zaprzyjaźnionym z Warszawą Kijowem oraz walczącą z najazdem Ukrainą.

Analogicznie do polskich – mniejszych i większych – gmin zareagowały polskie powiaty ziemskie. Jeden spośród nich, powiat bialski, podobnie do innych polskich powiatów, wspierał Ukraińców. Powiat bialski poza swoją aktywnością w tej sprawie jako odrębna jednostka samorządu terytorialnego, podjął działania animujące działalność gminnych samorządów terytorialnych, działających na terenie powiatu oraz innych funkcjonujących tam instytucji społeczeństwa obywatelskiego. W wyniku tych działań, 4 marca 2022 roku na granicy polsko-ukraińskiej w Krościenku doszło do przekazania darów zebranych przez samorządy gminne z terenu omawianego powiatu. Symbolicznie odebrał je Witalii Klimak, przewodniczący zaprzyjaźnionego z powiatem bialskim regionu samborskiego. Stronę polską reprezentował starosta bialski. W akcji pomocy zaatakowanemu sąsiadowi uczestniczyły różnego rodzaju instytucje i firmy działające na terenie powiatu oraz podmioty zaprzyjaźnione z tą jednostką samorządu terytorialnego. Przede wszystkim były to gminy: miejska Biała-Podlaska, wiejska Biała-Podlaska, Drelów, Rokitno, Sławatycze, Konstanyńów, Tuczna, Łomazy; jednostki Ochotnicze Straży Pożarnej: Stołpno-Międzyrzec Podlaski, Dołha z gminy Drelów, Zalesie, Sławacinek Stary, Sosnówka; koła Polskiego Związku Łowieckiego, także spoza powiatu bialskiego oraz Zarząd Okręgowy PZŁ w Białej Podlaskiej; różnego rodzaju jednostki organizacyjne powiatu bialskiego, także reprezentujące różne branże spółki prywatne oraz obywatele. Do pomocy włączył się zaprzyjaźniony z omawianym powiatem niemiecki powiat Oberhavel, którego władze przekazały kilkanaście ton towarów. Kolejne transporty humanitarne zorganizowane przez powiat bialski zostały wysłane na Ukrainę 10 i 27 marca 2022 roku. Asortyment dostarczanych w ramach pomocy towarów był zbliżony do darów przekazywanych przez

²⁶ <https://um.warszawa.pl/-/rada-warszawa-jednomyślnie-przeciwko-agresji-rosji> (4.03.2022).

²⁷ <https://um.warszawa.pl/-/honorowi-obywatele-m.-st.warszawy-na-uroczystej-sesji-rady-miasta> (1.08.2022).

inne polskie samorzady i obejmował żywność, odzież, medykamenty i środki higieny, koce, śpiwory, łóżka składane, materace, agregaty prądotwórcze²⁸.

Podobnie jak pomoc gmin, pomoc powiatu bialskiego nie ograniczała się do wysyłania towarów i materiałów do zaatakowanego sąsiada. Drugim jej rodzajem było zaopiekowanie się uchodźcami z Ukrainy na własnym terenie. Zajęły się tym wyspecjalizowane jednostki organizacyjne. Rolę koordynacyjną pełnił Referat Zarządzania Kryzysowego i Ochrony Ludności Starostwa Powiatowego w Białej Podlaskiej. Od 1 marca 2022 roku zajmował się on synchronizowaniem zakwaterowania uchodźców. Do końca maja 2022 roku do zapewnienia im miejsca zamieszkania wykorzystano 18 obiektów (pensjonaty, hotele, lokale socjalne w gminach powiatu). Ogółem opieką tą objęto 621 osób, którym poza zakwaterowaniem zapewniono wyżywienie. Migranci z Ukrainy z niepełnosprawnościami znaleźli miejsce w Domu Pomocy Społecznej. Znajdowali się oni także pod opieką Szpitala Powiatowego w Miedzyrzeczu Podlaskim. Pomocą doraźną dla Ukraińców zajmowało się Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie, w którym powołało specjalny Zespół do spraw pomocy uchodźcom z Ukrainy. Warto zaznaczyć, że poza bieżącą działalnością na rzecz migrantów, PCPR we współpracy ze Stowarzyszeniem Rodzicielstwa Zastępczego „Jedno Serce” przygotowało przyjazd i pobyt wielodzietnej – 15 dzieci i matka – rodzinie z Odessy. Specjalnie na potrzeby przybywających do Polski Ukraińców wyremontowano budynek, w którym znalazło schronienie około 30 osób. Wyposażenie pokoi zakupiono z pomocą Rotary Clubu z Białej Podlaskiej. Widzimy więc, że omawiana działalność pomocowa, prowadzona na rzecz Ukraińców przez powiat bialski, ma charakter nie tylko bezpośredniej pomocy ze strony tej jednostki samorządu terytorialnego. Podobnie do zbiórki darów wysyłanych na Ukrainę, charakteryzuje się ona animowaniem aktywności, na rzecz potrzebujących, przez inne instytucje społeczeństwa obywatelskiego: samorzady gminne i ich jednostki organizacyjne oraz stowarzyszenia²⁹.

Podobny, choć na wiele większą skalę, był charakter pomocy na rzecz Ukraińców, ze strony polskich samorządów regionalnych czyli samorządowych województw. Wskazuje na to analiza działalności w tej sprawie województwa mazowieckiego. Władze tego samorządu regionalnego, podobnie jak innych polskich regionów samorządowych, zachowały się tak, jak władze samorządów lokalnych. Zerwano kontakty z partnerami rosyjskimi. Mazowsze wypowiedziało umowy o współpracy z Obwodem Moskiewskim i Obwodem Smoleńskim. Zanim to nastąpiło, podjęto działania wspierające Ukraińców.

²⁸ Notatka informacyjna przygotowana na prośbę S. Falińskiego w powiecie bialskim (opracowali: Marzena Hołownia, Katarzyna Jaroszewicz, Józef Kowal), 19.07.2022.

²⁹ Tamże.

Już 28 lutego, czyli w 4 dni po rosyjskiej agresji, zarząd województwa mazowieckiego spotkał się na nadzwyczajnym posiedzeniu, poświęconym pomocy Ukraińcom. Zdecydowano o uruchomieniu z rezerwy budżetowej 1 miliona złotych na pilną pomoc migrantom z Ukrainy. Omówiono przygotowywanie dalszej pomocy i zdecydowano konsultować się w tej sprawie z partnerskimi regionami z Ukrainy: kijowskim, lwowskim, odeskim i winnickim.

Specyficzną i odrębną formą pomocy w stosunku do aktywności w tej sprawie samorządów lokalnych, takich jak gminy i powiaty, jest zorganizowanie transportów kolejowych, którymi przywożono Ukraińców na Mazowsze. Ta forma pomocy była warunkowana możliwościami samorządu regionalnego, których samorzady lokalne nie miały, a mianowicie dysponowanie jako jednostka założycielska kolejowymi środkami transportowymi czyli Kolejami Mazowieckimi. Już 2 marca 2022 roku zaczęły funkcjonować pociągi humanitarne. Uruchomiono specjalne połączenia na linii Warszawa Wschodnia – Dorohusk – Warszawa Wschodnia. Składy te były złożone z piętrowych wagonów, w których w drodze powrotnej znajdowało się jedzenie, napoje i środki higieny. W komunikatach dla pasażerów posługiwano się językiem ukraińskim, a do dyspozycji uciekinierów był specjalistyczny personel: lekarz, pielęgniarki, psycholog, pedagog, tłumacz. Podobne transporty uruchomiono na trasie Warszawa Wschodnia – Chełm. Przewieziono takimi pociągami tysiące ludzi, głównie kobiet, dzieci, seniorów i osoby z niepełnosprawnościami.

Rozwijając swoją działalność na rzecz napadniętych sąsiadów, 22 marca władze Mazowsza zwiększyły budżet o 4 miliony, z przeznaczeniem na pomoc ukraińskim społecznościom lokalnym i regionalnym. Asortyment przekazanych na Ukrainę przez omawiany samorząd towarów jest zbliżony do tego, który dotyczył darów z innych, polskich wspólnot terytorialnych. Wyślano więc przenośne zestawy ratownictwa medycznego, materiały opatrunkowe i apteczki, środki aseptyczne, koce ratunkowe, kołdry, poduszki, śpiwory a mazowieckie pogotowie ratunkowe przekazało 15 ambulansów. Zakupiono także specjalistyczny sprzęt medyczny, czyli przenośne aparaty rentgenowskie, które przekazano do szpitali we Lwowie, leczących m.in. weteranów wojennych. Co istotne, asortyment przekazywanych przez Mazowsze darów był uzgadniany z partnerami ukraińskimi. To oni określali, co jest im najbardziej potrzebne. Jest to więc pomoc bardzo racjonalna i można rzec „celowana”. W jej ramach przekazywane są sprzęty nie tylko medyczne. Dostarczany jest różnego rodzaju sprzęt strażacki: hełmy, rękawice, prądownice wodne, kombinezony, motopompy, ale także bojowy wóz strażacki. Centrum Zarządzania Kryzysowego we Lwowie otrzymało agregat prądotwórczy. Zaplanowano także pomoc na przyszłość, która to pomoc jest adresowana do konkretnych, lokalnych jed-

nostek administracyjnych czy instytucji pomocowych, takich jak Caritas oraz innych uzgodnionych z Ukraińcami podmiotów³⁰.

W Polsce pomocą uchodźcom zajęły się wyspecjalizowane jednostki organizacyjne omawianego regionu: Departament Zdrowia i Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego, Mazowieckie Centrum Polityki Społecznej oraz Wojewódzki Urząd Pracy. Wszystkie mazowieckie placówki służby zdrowia zostały udostępnione obywatelom Ukrainy³¹, którzy zostali także objęci opieką wyspecjalizowanych instytucji pomocy społecznej. Pomoc samorządu wojewódzkiego dotyczyła więc zapewnienia potrzebującym uchodźcom wyżywienia, na które przeznaczono 2 miliony złotych, miejsca zamieszkania czy opieki medycznej³². Istotną częścią pomocy udzielonej przez samorząd mazowiecki było informowanie potrzebujących o sposobie i możliwościach uzyskania numeru PESEL, pracy, zdobycia kwalifikacji zawodowych, uruchomienia własnej działalności gospodarczej, znalezienia mieszkania czy napisania *curriculum vitae*. Zajmowało się tym Centrum Informacji i Planowania Kariery Zawodowej Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Warszawie współpracując w tej sprawie z placówkami dzielnic Warszawy oraz realizując omawiane zadania w oparciu o filie WUP działające na Mazowszu. Ogółem, w okresie od wybuchu wojny do 10 czerwca z omawianych usług CliPKZ i współpracujących z nim instytucji skorzystało 1210 obywateli Ukrainy. Należy także zaznaczyć, że na rzecz potrzebującej pomocy Ukrainy i jej obywateli podjęły działania nie tylko instytucje samorządowego województwa mazowieckiego, także pracujący w nich urzędnicy. Zorganizowano zbiórki darów rzeczowych i finansowych³³. Świadczy to o spontaniczności akcji pomagania zaatakowanym Ukraińcom oraz zbieżności zachowania władz województwa i pracowników jego instytucji. Podobnie jak skuteczność zbiórek na terenie samorządów w omawianym województwie świadczy o zgodności działania władz samorządowych z intencjami członków wspólnot terytorialnych, które te władze reprezentują.

³⁰ *Działania Samorządu Województwa Mazowieckiego w związku z wojną w Ukrainie*. Prezentacja multimedialna przygotowana przez Urząd Marszałkowski Województwa Mazowieckiego w Warszawie Departament Organizacji, Warszawa, maj 2022.

³¹ Notatka informacyjna przygotowana na prośbę S. Falińskiego w Departamencie Zdrowia i Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Mazowieckiego w Warszawie, 7.06.2022.

³² Notatka informacyjna przygotowana na prośbę S. Falińskiego w Mazowieckim Centrum Pomocy Społecznej (opracowała Wioletta Królik), 15.06.2022.

³³ *Działania, które podjęło Centrum Informacji i Planowania Kariery Zawodowej (CIK) Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Warszawie na rzecz uchodźców z Ukrainy*, notatka informacyjna powstała na prośbę S. Falińskiego (oprac. Dorota Kosmowska i Andrii Ivchenko), 10.06.2022.

Podsumowanie

Przedstawione zachowania i postawy samorządów terytorialnych pozwalają wskazać prawidłowości, które towarzyszyły niesieniu pomocy przez te samorządy Ukrainie i Ukraińcom. Po pierwsze – pomoc zaatakowanemu, sąsiadnemu krajowi i jego obywatelom miała charakter masowy i spontaniczny. Po drugie – pomoc ta wskazała daleko idącą zbieżność w negatywnej ocenie agresji rosyjskiej, pomiędzy władzami a członkami społeczności terytorialnych; tak lokalnych jak regionalnej. Po trzecie – mające partnerów ukraińskich polskie samorządy terytorialne skutecznie animowały niesienie pomocy Ukraińcom przez inne, niezaprzyjażnione bezpośrednio z Ukraińcami samorządy mające bliskie kontakty z polskimi samorządami. Po czwarte – w pomoc Ukraińcom zaangażował się zarówno samorządy, które przed wojną miały partnerskie stosunki z samorządem ukraińskim, jak i te, które takich partnerskich stosunków nie miały. Wskazuje to na solidarność samorządów, nie tylko tę wynikającą z zawartych umów, ale także wynikającą z podzielenia tych samych, demokratycznych wartości. Po piąte – w każdym omówionym samorządzie terytorialnym pomoc przybierała formę pomocy udzielanej uchodźcom na własnym terenie oraz udzielanie pomocy poprzez wysyłanie darów poza Polskę, na Ukrainę. Obie te formy wzajemnie się uzupełniały i przenikały.

Wnioski, jakie wypływają z zachowania wybranych polskich samorządów terytorialnych wobec wojny dotyczącej bezpośrednio innych samorządów terytorialnych, wskazują na wielką rolę we współczesnych relacjach międzynarodowych odgrywają samorządy terytorialne. Jak znacząco wpływają na charakter tych relacji pomiędzy wspólnotami terytorialnymi i ich instytucjami w państwach demokratycznych. Budują bowiem samorządy terytorialne bezpośrednio bliskie związki członków tych wspólnot z członkami innych, analogicznych wspólnot z innych krajów. Związki te wynikają nie tylko z deklarowania identyfikacji z wartościami demokratycznymi i decentralizacją, ale – jak pokazała praktyka – zachowywania się zgodnie z nimi – tak członków wspólnot terytorialnych jak instytucji ich zdecentralizowanej władzy. To nowa jakość w stosunkach międzynarodowych.

Bibliografia

- Antoszewski A., *Istota władzy samorządowej*, [w:] E. Ganowicz, L. Rubisz (red.), *Polityka lokalna – właściwości, determinanty, podmioty*, Toruń 2008.
- Faliński S., *Aktywność międzynarodowa Warszawy*, «Kwartalnik Naukowy Uczelni Vistula» 2015, nr 3/45.
- Faliński S., *Współpraca międzynarodowa polskich miast i gmin*, Warszawa 2019.

- Fuksiewicz A., Łada A., Wenerski Ł., *Współpraca zagraniczna polskich samorządów. Wnioski z badań*, Warszawa 2013.
- Izdebski H., *Samorząd terytorialny. Podstawy ustroju i działalności*, Warszawa 2011.
- Kozłowski S., *Upodmiotowienie samorządu terytorialnego w okresie transformacji systemowej w Polsce*, Warszawa 2015.
- Paczyńska K., Stachowiak A., Porawski A., Leki H. (red.), *Współpraca partnerska samorządów. Praktyczny przewodnik*, Związek Miast Polskich, Poznań 2009.
- Skorupska A., *Dyplomacja samorządowa. Efektywność i perspektywy rozwoju*, Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, Warszawa 2015.